

MARIA GRZYMISŁAWSKA-CYBULSKA

**Instytucja wyłączenia sędziego w prawie amerykańskim
jako element realizacji prawa do rozpoznania sprawy
przez bezstronny sąd – zagadnienia wybrane**

Streszczenie

Bezstronność wskazywana jest jako ta cecha sądu, która jest szczególnie istotna dla realizacji gwarancji prawa do sądu. Co raz częściej podkreśla się, że wszystkie inne proceduralne gwarancje i zasady postępowania sądowego tracą na znaczeniu gdy z góry przyjętą intencją sędziego staje się wydanie rozstrzygnięcia o określonej treści. Dlatego tworzy się mechanizmy służące urzeczywistnieniu dostępu do bezstronnego sądu. Jednym z takich instrumentów jest instytucja wyłączenia sędziego. Z uwagi na przenikanie się systemów prawa stanowionego i *common law*, interesujące wydało się zbadanie uregulowania funkcjonującego poza obszarem prawa stanowionego. W tym zakresie szczególnie ciekawe okazało się prawo amerykańskie. Przedstawiony tekst stanowi analizę instytucji wyłączenia sędziego jako gwaranta bezstronności w prawie amerykańskim. Analiza federalnych uregulowań prawnych, opracowań doktryny oraz orzecznictwa Sądu Najwyższego Stanów Zjednoczonych pozwoliła zdefiniować specyfikę amerykańskich federalnych uregulowań instytucji wyłączenia sędziego. Prezentowane wyniki obejmują wnioski dotyczące istoty bezstronności i wyłączenia sędziego w prawie amerykańskim oraz sposobu pojmowania bezstronności sądu, a także jej znaczenia dla prawidłowego funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości i państwa.

W toku badań dokonano analizy ewolucji uregulowań służących stworzeniu mechanizmów bezstronności. Prowadzone badania pozwoliły stwierdzić konsekwentny rozwój rozwiązań służących wzmocnieniu gwarancji bezstronności. Amerykańskimi uregulowaniami objęto sferę rozwiązań mających zapewnić bezstronność ławy przysięgłych oraz sądu. W kontekście bezstronności sądu uwagę zwraca znaczenie judykatury dla rozwoju instytucji wyłączenia sędziego oraz kazuistyczne określenie przesłanek uzasadniających jego wyłączenie. Badania pozwoliły także na wyciągnięcie wniosku o szczególnym znaczeniu instytucji wyłączenia sędziego w kontekście realizacji gwarancji bezstronności i przypisania jej roli wyeliminowania niekiedy tylko złudnego wrażenia o braku bezstronności sędziego.

Słowa kluczowe: bezstronność – wyłączenie sędziego – uczciwy proces